

Zie, dit zijn een paar doolwegen, waarop mensen, welke Gods echte belofte door abstractie, door verabsolutering hebben verknoeid, hardnekkig rondwalen.

En de grondfout van al deze mensen in dit opzicht is — ds Spier zag het eenmaal zoo scherp — dat ze bezeten zijn door deze stelling: „Gods belofte komt altijd uit”, „Gods belofte is absoluut”.

Ongelooflijk is er toen geredeneerd, geconstrueerd, getheoretiseerd, om deze twee redeneringen met elkaar in overeenstemming te brengen en te verzoenen.

Uit deze pogingen werden geboren puur menselijke constructies — volkomen vreemd aan de Schrift — als die van: inwendige en uitwendige zijde van het verbond, absolute en voorwaardelijke belofte, doop in volen en niet volen zin, houden voor wedergeboren enz. enz.

Het was alles het pogen om weer heel te maken wat men eerst zelf had stukgemaakt. En den eenig goeden weg om uit de verwarring, waarin men zichzelf had gebracht, te geraken, n.l. de terugkeer naar de schriftuurlijke opvatting van de belofte, wilde men maar niet zien en opgaan.

Ds Spier zei het eenmaal zoo krachtig en duidelijk, we moeten met alle kracht in de prediking en in heel het leven teruggaan „tot de volle werkelijkheid van Gods verbond, waarin belofte en eisch onlosmakelijk verbonden zijn”; we moeten ons „afkeeren van alle abstracties”. We moeten „onzen wagen niet op roemspoor rijden”, anders komen daar „de onaangenaamste conflicten uit voort en verwikkelingen inzake Gods verbond. De rijke realiteit van Gods gemeenschap mag nooit verwisseld worden voor valsche beschouwingen”.

Zijn meening zoo nauwkeurig mogelijk willende formuleeren, stelde ds Spier eenmaal de klemmende vraag:

„Als Gods belofte niet absoluut is, niet onafhankelijk van andere omstandigheden is, is deze dan conditioneel, voorwaardelijk?”

Op deze vraag gaf hij toen dit antwoord: „In zoverre is Gods belofte conditioneel, dat zij steeds is een belofte van Gods Verbond.

Alleen staande, levende, in de volle werkelijkheid van Gods belofte hebben wij recht onszelf en anderen met Zijn beloften te troosten.

Doch wij hebben niet het recht Gods beloften uit Zijn Verbond uit te pellen.

Wie zich van Gods Verbond verwijderd, verwerpt daarmee alle beloften Gods, omdat hij den HEERE verlaat.

In het raam, of liever: in de volle werkelijkheid, waarin de HEERE ons Zijn beloften schenkt, zullen wij ze laten staan!”

Van deze klare, schriftuurlijke, o.a. door prof. Volenhoven zoo krachtig geleerde beschouwingen heeft ds Spier zich sinds 1914 zeer ver verwijderd — juist dat aanklevende, wat hij in 1911 zoo krachtig verwierp.

C. V.

UIT DE SCHRIFT

om wat reden spreekt god de heere: „memfomai”?

..... welk verbond met Mij zij vernietigd hebben... Jer. 31:32.

..... want zij zijn in dat Mijn verbond niet gebleven..... Hebr. 8:9.

We hebben gezien, dat Jahwe over zijn bondsvolk spreekt: „memfomai”, het gaat hier niet goed.¹⁾

Maar waarom spreekt de Heere alzoo? Wat is de inhoud van zijn klacht? Welk gravamen, welk bezwaar, welke klacht brengt Hij voor de rechtbank van 't verbond in (vgl. Micha 6)?

Jeremia drukt dit alzoo uit: ze hebben het verbond, dat Ik met hen had aangegaan, vernietigd (Aalders: „verbroken”).

En de schrijver van den brief aan de Hebreërs geeft er volgende parafrase van: ze zijn er niet in gebleven.

Nu is het Nieuwe Testament een betrouwbaar uitlegger van het Oude. Voordat men dus aan het woord „vernietigen”, dat de Statenvertalers in Jer. 31 gekozen hebben, al te sterke consequenties verbindt, is het goed en geoorloofd, eerst te letten op de Nieuwtestamentische weergave.

„Blijven in”, zegt deze. Ze zijn er niet in gebleven.

Nu is de betekenis van „in iets blijven” duidelijk genoeg. Men moet b.v. blijven in het geloof, daarbij volharden (Hand. 14:22). En evenzoo is het plicht, te blijven in al hetgeen geschreven is in het boek der wet om dat te doen (Gal. 3:10, vgl. Deut. 27:26).

Maar wie niet blijft in het geloof, heeft die het geloof zelf vernietigd? Neen. Want het geloof als menselijke acte bezat zoo iemand niet, en de geloofs-

inhoud blijft recht overeind staan. Evenzoo de geloovende kerk, schatbewaarster der geloofsgoederen.

Of, wie niet blijft in hetgeen geschreven is in het wetsboek, heeft die soms het wetsboek vernietigd? Neen. Het blijft wat het is: heel de geschreven thors blijft: er valt geen tittel of jota van ter aarde.

De hier bedoelde menselijke zonde is dus niet-naleving, en in dezen zin niet-ervulling van de bonds-oorkonde (Hauck, in Kittel, Wtbch). Maar Gods oorkonden laten geen tittel of jota ter aarde vallen.

Tot gelijk resultaat brengt ons ook de overweging van de door Jeremia zelf gekozen hebreuwsche woorden. Het in Jer. 31:32 gekozen hebreuwsche woord („verbroken”) komt ook voor in Jer. 11:10; ook daar is de klacht, dat de beide huizen Israëls het verbond verbroken hebben, dat Jahwe met hen had gemaakt. Maar uit vers 8 blijkt, dat de Heere van zijn kant zich houdt aan de verbondsstatuten: daarom komt er ook een zware straf, zooals de oude „afpraak” trouwens luidde. Evenzoo is de gedachtengang van Deut. 31:16 en 20. Daar wordt de bondsbreuk van de Israëlieten voorspeld, maar de Heere houdt ten overstaan van dezen komenden afval bij voorbaat reeds met nadruk vol wat Hij eenmaal dreigend ter voorziening in zulke gevallen sprak: en Hij verlangt, dat Mozes dit alles zoo zal vastleggen in een tekst om van buiten te leeren, opdat het nageslacht wete: wij zijn wel afgeweken, maar de Heere zelf bleef bij wat eenmaal gezegd was. Evenzoo spreekt Lev. 26:15, Ezechiël 44:7 (toch houdt de Heere vol, vs 9), Gen. 17 vs 14, Jes. 24:5 (het eeuwige verbond wordt overtreden, maar zelf blijft het).

Reeds hier blijkt, dat een verbond. ZOOVER HET DEN HEERE BETREFT, niet kan vernietigd worden.

We moeten dan ook nog even verder gaan: twee hoofdstukken maar (Jer. 33:20, 21), om deze dingen nog scherper te doorzien.

De Heere geeft daar (met gebruikmaking van hetzelfde hebreuwsche woord, door „verbreken” weergegeven) een vergelijking. Hij heeft een „verbond” van dag en nacht. Dat wil zeggen: als Schepper heeft Hij so u v e r e i n v e r o r d e n d, dat dag en nacht elkaar steevast op zullen volgen. Een natuurverordening dus. Een „verbond” heet het, omdat er een punt van vergelijking is: de vastheid. Hier beteekent „verbond” zooveel als b e s c h i k k i n g. Een door God zonder eenigen invloed van buiten af genomen soevereine beschikking, dat op den dag de nacht zal volgen en op den nacht de dag.

Welnu, zoo spreekt die Schepper, thans optredende als Herschepper: zoo min iemand mijn scheppings-ordinantie omtrent dag en nacht kan op zij zetten, verbreken, vernietigen (in den zin van: uit de wereld wegnemen uit kracht van een eigen vrije tegenbeschikking), zoo min zult gij het verbond, d.w.z. de vaste verordening, van mijn genade kunnen verbreken, op zij zetten, uit de wereld wegnemen.

Daar staan we dus voor het merkwaardige feit: dezelfde profeet zegt: gij hebt een vroegere verordening („verbond”) zoo schandig gesaboteerd, dat de Heere genadig zei: Ik zal dan maar een nieuwe stellen. Maar denk er aan: Hij blijft v r i j. Al verklaart hij den ouden status quo vervallen door een nieuwen te scheppen, gij kunt die nieuwe ordening niet op zij werpen, evenmin als de oude. Hij schafte die af, maar gij niet!

Hier is duidelijk, dat het woord „verbond” bedoeld wordt in den zin van goddelijke b e s c h i k k i n g.

Die beschikking nu is inhoud des geloofs.

Ook zij wederom.

En nu kan de mensch iemand blijken, die „in het geloof niet blijft”.

Maar daarom blijft die geloofsinhoud toch zelf wel overeind staan?

Zoo kan ook de mensch in die verbanden, waarin God hem wat te doen geeft, de gegeven zedelijke bevelen schenden. Tusschen de beschikking zelf van dag en nacht kan hij geen speld krijgen: daar staat hij met zijn vermogens buiten.

Meen echter NIET, dat hij NIET de ZEDELJKE VOORSCHRIFTEN, die God als SPREKEND Wetgever heeft gegeven AANGAANDE die dag-en-nacht-beschikking zou kunnen overtreden. Hij kan b.v. van den dag een nacht maken en omgekeerd: er zijn kinderen der duisternis, die des nachts zijn, niet des daags. Ze storen zich niet aan de natuurlijke orde. Want ze slaan de dienaangaande extra hun gegeven zedelijke voorschriften in den wind. Ze zullen dan ook de gevolgen daarvan ondervinden. Maar juist óók d a a r i n handhaaft de scheppings-verordening haar vastheid en onverbreekelijkheid.

Welnu, iets dergelijks voltrekt zich ook ter zake van het verbond der genade, in al zijn fasen. Daar zit een v e r o r d e n i n g G o d s a c h t e r. Ze ligt er ook in uitgewerkt. Voorzover die verordening (diatheke) Gods eenzijdige beschikking is (met door Hem te voren ingedachte en geschapen verbanden inclusief rechtsverbanden) kan niemand haar ooit op zij werpen. Als zoo'n verordening plaats maakt voor een nieuwe, dan is dat puur en alleen, frank en vrij, Gods eigen éénzijdige soevereine beschikking.

Maar — alle verordeningen worden in daarbij komende z e d e l i j k e g e b o d e n e n n o r m e n afgekondigd en in die zedelijke geboden wordt de mensch gehouden Gods vrijmachtige beschikkingen te

volgen met zijn gehoorzame; d.w.z. daaraan te beantwoorden in eigen daden-van-wil, -van-geloof, -vanden-dienst. Als God dondert, moet ik niet een jazzplaat af laten draaien op den in brand staanden bergtop. Als Hij dag en nacht regelt, moet ik mijn leven en arbeid en sociaal verkeer daarnaar inrichten. Als Hij een Sinaï-beschikking geeft, moet het volk daarop gehoorzaam reageren. En als Hij — klagende over de toestanden na Sinaï — een nieuwe beschikking treft, dan moet ik daaraan beantwoorden, zoover het aan mij is opgedragen, bevelen, te verstaan gegeven.

Ik kan wel aan die zedelijke geboden a a n g a a n d e de beschikking ontrouw worden. Maar die b e s c h i k k i n g z e l f gaat onherroepelijk door. Nooit zal „Israël” een verzande stroom zijn.

En dus is op de vraag, waarom Jahwe optreedt met zijn „memfomai”, maar één antwoord: Hij klaagt niet over zijn eigen beschikking, maar over de menselijke reactie daarop.

En aangaande de mogelijkheden en grenzen dier reactie gaat Hij nu een nieuwe beschikking treffen. Die Hij bekend maakt in en voor den bondskring, waaraan Hij exegese geeft van zijn verordeningen en afkondiging doet van zijn beloften en zedelijke bevelen.

K. S.

KERKELIJK LEVEN

CONFESSIE EN ORGANISATIE, III.

We geven hier het tweede vervolg van het stuk van Drs C. van Dijk, en voegen in den tekst weer hoofdletters in, die verwijzen naar de opmerkingen, die daartegenover geplaatst worden. Drs Van Dijk schrijft:

Daar ik Prof. Holwerda niet gaarne het standpunt zou willen toedichten van den man dien ik eens uit de tegenstelling van ware en valsche kerk simpelweg hoorde concluderen tot de tegenstelling tusschen ware Christenen met wie men wel en valsche Christenen met wie men niet mag samenwerken, kan ik het heengaan van Prof. Holwerda als publieke daad moeilijk anders zien dan als een poging om die leden van de Ver. v. Calv. Wijsb., die achter bleven in de synodocratisch geworden kerken, tot kerkelijke consequenties te dringen (A). Het publiceren van den bedankbrief van Ds Jongeling en Ds van der Stool was dan nog eens een onderstreping van de geeste van Prof. Holwerda.

Ook het heengaan van Ds Schilder wordt door de publicatie ervan een gebaar van gelijke strekking (B), nog weer eens rood onderstreept door de suggestie van dubbelhartigheid, welke in een redactioneel naschrift gelanceerd wordt (C). Intusschen is het schrijven van Ds Schilder nog iets meer. Het knoopt aan bij de door Prof. Dooyeweerd in de discussie met Prof. Holwerda nog eens nadrukkelijk vastgestelden zin van art. 2 der statuten. Evenals Prof. Holwerda in de discussie, verklaart Ds Schilder tegen dit artikel zoo verstaan onoverkomelijke bezwaren te hebben, weshalve hij bedankt als lid van de vereeniging.

Ds Schilder spitst thans zijn bezwaren toe (D) op het punt: binding aan de belijdenis. Hij raakt daarmee aan een kwestie welke den laatsten tijd reeds meerdere malen aan de orde kwam in de kolommen van onze vrijgemaakte pers. Ik moge slechts herinneren aan de brieven van Marnix, waarin op eenigszins rallieerenden toon op beschouwingen van Dr Popma en Ds J. M. Spier gereageerd werd (E).

De kwestie waarover het geschil loopt is ongetwijfeld een belangrijke: het gaat om den aard en de functie van onze kerkelijke belijdenisgeschriften in het geheel van het Christelijk leven. In de beschouwing van Ds Schilder, Marnix en anderen komt naar mijn diepe overtuiging een gedachtengang tot uitdrukking, welke dreigt te kort te doen aan de geheel eenige plaats, welke aan de Heilige Schrift toekomt, en mitsdien schadelijk is voor een gezonde ontwikkeling van het Christelijke leven. Kort gezegd, er dreigt confessionalisme dat aan onze belijdenis, straks wellicht dogmatisme dat aan theologische deducties uit de belijdenisgeschriften gelijk gezag als aan Gods Woord wil toekennen (F).

Wat is eigenlijk een belijdenis? Men kan van belijdenis spreken in tweevoud. Belijdenis noemen we allereerst de daad van het belijden, b.v. belijdenis doen. Belijdenis noemen we vervolgens ook het resultaat van het belijden, b.v. wanneer we spreken van „de belijdenis”, daarmee bedoelende de belijdenisgeschriften; de 3 formulieren van eenigheid. Wat geschiedt er nu wanneer de kerk, wanneer wij gaan belijden? In een bepaalde historische situatie gaat de gemeente, gaan de geloovigen, gehoord en geloofd hebbende het Woord Gods, van wat zij hoorden en gelooven, getuigenis geven. Met name wanneer dwaling geweerd moet worden, ontstaat een bewust en scherp geformuleerde belijdenis van die waarheden der H. S. welke bijzonder in het geding zijn. Zoo zien we in de 3 formulieren den achtergrond van Roomsche, Doopersche en Remonstranteche dwaalleer, waartegenover beliden wordt wat God ons in Zijn Woord als eenige regel des geloofs openbaart. Op deze wijze ontstane belijdenisgeschriften krijgen vervolgens het karakter van „accorder van kerkelijke gemeenschap”, van „formulieren van eenigheid”, en zijn als zoodanig bindend voor allen die deze belijdenis tot de hunne maakten. Zulke belijdenisgeschriften zijn echter noch de volmaakte, noch de volle uitdrukking van de Openbaring Gods. Die volmaakte belijdenis bestaat niet in deze bedeeeling der onvolkomenheid. Ze zijn evenmin de volle uitdrukking van den inhoud van het Woord Gods. „De kerk heeft een leven en een geloof dat veel rijker is dan in de belijdenis tot uiting komt. De confessie formuleert lang niet den ganschen inhoud van ons Christelijk geloof”, (Bavinck,

¹⁾ We verwijzen naar ons vorig nummer.